

ANLAMIN YAPI TAŞLARI

- Sözcükler Arası Anlam İlişkileri
- Şiirde Ahenk Unsurları
- Biçim Bilgisi
- Gezi Yazısı
- Belgesel
- İnfografik

ANAHTAR KAVRAMLAR

- hikâye türleri
- hikâyede anlatım teknikleri
- eş anlam/karşıt anlam
- ölçü
- kafiye
- redif
- sözcüğün yapısal unsurları
- anlatım biçimleri
- infografik metin

YENİ MAARİF MODELİ ÇIKTILARI

Bu tema içerisinde günümüze yakın eserlerden örneklerle Yeni Maarif Modeli'nin belirlediği çerçeve dikkate alınarak öğrencilerin aşağıdaki çıktılara ulaşması hedeflenmiştir.

- Hikâye türlerini fark edip türler arasındaki ayrımı yapar.
- Sözcükler arasındaki anlam ilişkilerini bağlamdan hareketle tespit eder.

- Hikâyede kullanılabilecek anlatım tekniklerini fark edebilir.
- Bir şiiri oluşturan yapı unsurlarını fark edebilir.
- Şiiri oluşturan yapı unsurlarından hareketle şiirin ses özelliklerini kavrar.
- Sözcükleri oluşturan birimleri ayırt edebilir.
- Bir edebî metnin kültürel ve tarihî zenginlikleri nasıl yansıtılabileceğini görür.
- Kültürel, tarihî yapı ve birikimlerin görsel metinlerle nasıl sunulabileceğini fark eder.
- Bir metni görselleştirebilir.

İLİŞKİLENDİRME

Önceki temalarda edindiğiniz metnin içeriğine özgü bilgiler, metnin yapısal özelliklerini kavrayabilmeniz açısından altyapı oluşturacaktır. Hikâye, şiir ve anı metnine dair edindiğiniz bilgiler burada yapacağınız çalışmaların temelini oluşturacaktır. Ayrıca kelimelerin şekil ve anlam bilgisine dair önceki dönemlerden edindiğiniz bilgiler, burada öğreneceklerinizin temelini oluşturacaktır.

Bu başlık altında öğreneceğiniz bilgiler, bir sonraki başlığın içeriğini oluşturan “roman, üslup, anlatım teknikleri” gibi konuların anlaşılması için altyapı oluşturacaktır.

HAZIRLIK

a. Yapı kavramının sözlükteki anlamına bakınız ve bu anlamla “hikâyede yapı” ifadesini açıklamaya çalışınız.

b. Lucius Seneca’nın “Hayat bir hikâye gibidir; ne kadar uzun olduğu değil, ne kadar güzel olduğu önemlidir.” sözünü yorumlayınız.

c. Şömine, kanepe ve fare sözcüklerini kullanarak bir hikâye yazınız, bu hikâyeyi yazarken kullandığınız her sözcüğü farklı punto ve yazı stiliyle yazınız.

d. Hikâyenizi sınıftaki diğer arkadaşlarınızın metinleriyle karşılaştırıp bu şekilde yazmanın metne nasıl bir etki sağladığını tartışınız.

OKUMA: HİKÂYE

a. İnsanlar akıllarından geçenleri olduğu gibi aktarabilir mi, tartışınız.

b. Bir metnin içindeki noktalama işaretlerinin işlevi ne olabilir?

KAMYON

Kamyon Zincirli Han'ın dar ve basık kapısından, yan duvarlara sürtünüp sıvaları dökerek ve üzerine bağlanmış sepetlerle çuvalları dört tarafa fırlatarak ıkına sıkına çıktı. Şoför bir eliyle direksiyona yapışmış, dört metre genişliğindeki sokağın karşı tarafındaki berber dükkânlarına girmeden sola manevra yapabilmeye uğraşıyor, öteki eliyle de ağzına peynirli pide tikiyordu. Toz, çamur, benzin, makine yağı tabakalarının altında elbisesinin ve yüzünün rengi pek belli olmayan şoför yamağı arka tarafta durmuş, iki yana koşarak şoföre “İleri!.. Geri!.. Yana!..” diye işaretler veriyor, bir taraftan da soğan ekmek tıkınıyordu. Kamyon, içindeki yirmi iki müşterisiyle beraber sokağa çıkıp biraz ilerledikten sonra durdu. Uzaktan doğru koşup gelen bir çocukla, otomobilde heybesini bacaklarının arasına almış değirmi sakallı birisi fiskos edip konuşmaya başladılar. Ara sıra duyulan “buğday, veresiye defteri, şinik, sekiz metre kara dimi...” gibi sözlerden, İzmir’e giden manifaturacının, oğluna; dükkân idaresi ve köylülerle veresiye muamelesinin şekli hakkında son talimatı verdiği anlaşılıyordu. İkide birde sabırsızlıkla arkasına dönüp bakan şoföre şöyle bir başını çevirip “Dur azıcık... Patlamadın a!..” diyor; sonra gözlerini müşterilerde de gezdirerek sözünün yalnız şoföre değil, başka sabırsızlananlar varsa onlara da dokunur olduğunu anlatmak istiyordu.

Bu sırada, sırtında eski bir heybe ile çok genç bir köylü otomobile yaklaştı; tereddüt eder gibi bir müddet şoföre baktıktan sonra:

— İzmir’e mi, diye sordu.

— Oraya!..

— Beni de alır mısınız?

— Yer yok!..

Delikanlı hemen arkasını döndü, uzaklaşmaya başladı. Fakat şoförün penceresine dayanarak ona birtakım şeyler havale eden esmer, uzun boylu sırim gibi incelmış boyun bağlı birisi arkasından bağırdı:

— Gel buraya! Hey... Delikanlı!..

Köylü döndü. Esmer, uzun boylu adam şoföre,

— Ne diye yer yokmuş, arkada bir yere sıkıştır, dedi.

Bu adam, kamyonun sahibi idi. Şoför, yüzünü buruşturarak indi. Delikanlıdan yarım lira peşin aldı. Sonra, arabanın arka kapağını gevşeterek eğri bir şekle koyan ve üzerine çullarını seren öteki köylüleri sıkıştırıp yeni gelene bir yer açtı. Zaten dizleri üzerine çömelerek ancak sığılabilen yolcular hem “Olmaz, buraya nasıl sığar?” diye söyleniyorlar hem de her setre pantollunun emrine itaate alışık bir tavırla birbirlerini iterek yer açıyorlardı. Genç köylü bir kıyıya çömeldi, heybesini altına aldı ve kamyon, hızla bir sarsıldıktan sonra yürüdü.

Şoförün yanında oturan siyah elbiseli, gümüş çerçeveli gözlük takmış; yaşlıca, sünepe tavırlı bir adam -Beyşehir taraflarına dava toplamaya giden bir avukat- başını arkaya çevirerek “Uğurlar olsun cümlenize!” diye bağırdı, içeridekiler hepsi birden aynı sözü tekrarladılar. Konya’dan çıkıp Beyşehir’e giden yolun başlangıcındaki dik yokuşu tırmanmaya başlayınca herkes yanındaki ile veya çaprazlama ta öbür baştaki biriyle lafa koyuldu. Birbiri arkasına dizili tahta sıralarda oturmayıp yarım lira eksigine en arkada yere çömelene ve kamyonun şiddetle sarsılan bu kısmında ikide birde, başlamak üzere olan uykularından fırlatılan köylüler, boş gözlerle bakıyorlardı.

Sonradan gelen genç köylü, ilk defa otomobile biniyordu. Benzi sapsarıydı. Bunun yarısı alışmadığı bir şeyde hızlı hızlı götürülmenin verdiği heyecan ve korkudan, yarısı da başka bir şeyden geliyordu.

Konya’ya bir saat ötedeki bir köyden olan bu delikanlı otomobile binmişti, İzmir’e gidecekti. Araba, İzmir’e gelince şoför yolcuları selamtlemeden evvel nedense yol parasının üstünü toplamak âdetindeydi. Bunu genç köylü de biliyordu. Fakat yazık ki şoförün bu isteğini yerine getirecek vaziyette değildi. Yanında beş parası bile yoktu.

Mahsuller para etmeyince, vergiler ödenmez hâle gelince, evde tuz, gaz tükenip yerine yenisini koyamayınca oğul babasını bir kenara çekmiş: “Baba, ben gidip şehirlerde çalışayım. Bak, köyün yarısı gitti, İzmir’de çok iş varmış. Fabrikalarda adamına göre yarım lira yevmiye bile veriyorlarmış. Kışın burada kalıp yük olacağıma, gidip ekmeğimi ararım, harman zamanında gene gelir, tarlada çalışırım...” demişti, ihtiyar babası akli ermediği ve fakirlikten söz söyleyemez, fikir ortaya atamaz hâle geldiği için “Peki!” dedi ve on sekiz yaşındaki delikanlı, bundan evvel İzmir’e gidip gelenlerden akıl danışmaya gitti.

İzmir'e gitmek için evvela Konya'dan otobüse binmek lazımdı. Beyşehir, Karaağaç, Ödemiş üzerinden iki üç günde varılıyordu. Yol parası beş lira idi. İzmir'e varınca hemşehrileri bulup ötesini onlardan öğrenmek lazımdı.

Delikanlı, bunun üzerine yol parası tedarikine çıktı. Fakat evindeki eski bir çifteye bir liradan fazla veren bulunmadı. Beş lira gibi mühim bir parayı köyde bir araya getirebilmek, bir hafta uğraştığı hâlde mümkün olmadı. Ne yapacağını şaşırılmış bir hâlde iken bakkalın oğluna rastladı. Bu çocuk bir zamanlar babasının yanından kaçıp şoför muaviniği yapmıştı. Kendisine akıl öğretti: "Ülen, sen deli misin? Otomobile de para mı verilmiş?" dedi ve ona, şoföre yarım lirayı peşin verdikten sonra bir daha beş para vermemesini, İzmir'e yaklaştıkları zaman usulca arkadan atlayarak tüymesini ve İzmir'e yayan girmesini söyledi. Yalnız şunu da ilave etti: "Amanın tetik ol, İzmir'e girmeden otomobili durdurup yol parasını toplarlar. Sen daha evvel atlamazsan yandığın gündür. Şoförler seni yatırıp suyunu çıkarana kadar döverler, üstelik de don gömlekten gayrı neyin varsa alırlar..."

İşte bu on sekiz yaşındaki köylü delikanlısı, cebindeki elli kuruşu peşin verdikten sonra böylece on parasız otomobile binmiş, İzmir'e ameleliğe gidiyordu.

Yolculuğun ikinci günü akşamına doğru genç köylü olduğu yerde rahat oturamamaya başladı. Yola çıkalıdan beri açtı. Köyden beraber aldığı azıcık yufkayı daha biner binmez yemişti. Yanı başında kuru ve siyah bir ekmeği ağır ağır geveleyen köylülere yutkunarak bakıyor, sanki başı dönüyormuş gibi gözlerini kapayarak kafasını kamyonun sarsılan tahtalarına dayıyordu. Sonra birdenbire irkiliyor, yerinden azıcık doğrularak öne, şoföre doğru bakıyor, tekrar sıkıştığı yere büzülüyordu. İçinde, otomobil ilerledikçe büyüyen bir korku ona ara sıra açlığını unutturuyor yahut açlıkla karışarak onu sersemletiyordu. Fakat ne kadar yaklaştılar? Atlayacak, kaçacak zaman geldi mi? Eğer daha çok varsa bu Allah'ın dağlarında gece yarısı yolu nasıl bulacak, buralarda nasıl geceleyecek? Ya jandarmaların eline düşerse?.. Ya şoför parayı vermeden atlayıp kaçtığını karakola haber verirse?.. O zaman jandarmalar kendisini dövmezler miydi? Acaba jandarmaların dayağı mı daha kötü idi, şoförün dayağı mı? Belki otomobildeki müşterilerden bir merhametli çıkar da bunu dövdürmezdi. Fakat bu kadar adamın içinde rezil olmak vardı. Üstelik don gömlekle kalacaktı.

Bu kılıktaki İzmir'e nasıl girer, hemşehrilerini nasıl arardı? Atlamaktan başka çare yoktu...

Fakat atlamayı nasıl becerecekti? Kamyon, arkasında atılmış pamuk gibi bir toz yığını bırakarak koşuyor, dar dönemeçlerde, içindekileri bir yandan bir yana fırlatarak kıvrıntılar yapıyordu.

Birçok defa gördüğü hâlde hiç içine binmediği bu acayip şey, çıkardığı gürültü ve insanı sersem eden hızıyla, ciğerlere ve beyne dolan sıcak benzin kokusu ile birdenbire korkunç bir kılık alan bu makine, ona anlaşılmaz bir ürkeklik veriyordu. Bu toz, gürültü ve sürat kargaşalığı içinde dumanlanan kafasından, bozuk bir rüya şeridi gibi köyü, kendisine anlatılan İzmir'in hayalinde yarattığı vuzuhsuz şekilleri, şoförün benzin kokulu yüzü, Beyşehir'de inen gözlüklü avukatın siyah ceketinden fırlayan sıska ensesi geçiyordu.

Ara sıra otomobil herhangi bir sebeple yavaşlar gibi olunca delikanlı yüzünde zapt edemediği bir dehşet ifadesiyle yerinden fırlıyor, "Acaba duracak mı? Para toplamaya mı başlayacak?" diyor, araba tekrar hızlanınca derin bir nefes alarak yerine çekiliyor ve atlamak için kati kararını veriyordu. Fakat nasıl atlayacak? Bu kamyon, bu gitgide gözünde büyüyen, bütün hislerine alışmadığı ve ezici tesirler yapan korku makinesi kendisini bir kısıkaç gibi yakalamıştı. Buradan kurtulmasına imkân olmadığını sanıyordu. Gözleri alev alev olmuş, dört tarafına bakınıyor, etrafındaki köylülerin, ön sıralarda oturan efendilerin hep kendisine baktıklarını, biraz kımıldasa yakasına yapışacaklarını zannediyordu. Alnından yanaklarına doğru terler akıyor ve şakaklarındaki ayva tüylerini ıslatıyordu.

Otomobil, birdenbire yavaşladı. Yolu sol tarafı sarp bir kesme idi ve sağ tarafta, iki minare boyunda bir yar, esner gibi ağzını açmıştı. Yol birdenbire darlaşıyordu. Motorun hafifleyen gürültüsü arasında aşağıdan doğru gelen bir su şırıltısı duyuluyordu. Henüz taş bile döşenmemiş olan şosenin bu kısmında çökme ve kayma tehlikesi bulunduğu için yolcular burada yayan yürür ve otomobiller yavaş yavaş ilerlerdi. Bunun için otomobili tamamen durdurmadan şoför başını arkaya doğru çevirdi ve

— Haydi beyler, dedi.

Birdenbire arka tarafta bir hareket oldu: Delikanlı, gözleri dönmüş, korkudan titreyerek kendini dışarıya, yolun üstüne fırlattı. Fakat daha durmamış olan otomobilden bu tersine atlayış ona muvazenesini kaybetti; olduğu yerde birkaç kere döndükten sonra ayağı boşa gitti ve eliyle çalılara tutunmaya çabalayarak kafası sivri taşlara çarpa çarpa ve arkasından acı bir hışırtı ile akan topraklar ve ufak taşlarla birlikte, yardan aşağıya, şimdi şırıltısı daha çok duyulan dereye doğru yuvarlandı.

Sabahattin Ali, *Kağrı, Ses, Esirler*

Kamyon adlı hikâye ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Parçadaki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyiniz.

b. Parçanın temasını belirleyiniz.

c. “Bu toz, gürültü ve sürat kargaşalığı içinde dumanlanan kafasından, bozuk bir rüya şeridi gibi köyü, kendisine anlatılan İzmir’in hayalinde yarattığı vuzuhsuz şekilleri, şoförün benzin kokulu yüzü, Beyşehir’de inen gözlüklü avukatın siyah ceketinden fırlayan sıska ensesi geçiyordu.”

Bu parçadan hareketle metnin bakış açısını sebebiyle belirleyiniz.

d. Parçada geçen aşağıdaki sözcüklerin anlamlarını *TDK Güncel Türkçe Sözlük*’ten bulunuz.

setre:

şinik:

manifatura:

muvazene:

selametlemek:

e. Anlatıcının hikâye kişilerine yaklaşımını yorumlayınız.

f. Parçanın sizde bıraktığı duygu nedir, sebepleriyle açıklayınız.

g. Gencin İzmir’e gitme amacı nedir, açıklayınız.

h. Kendinizi parçadaki gencin yerine koyun, siz olsanız nasıl hareket ederdingiz?

ı. Aşağıdaki parçaya göre doldurunuz.

Olay Örgüsü	
Mekân	
Zaman	
Çatışma	
Konu	
Anlatıcı	

Sabahattin Ali (1907-1948)

1907'de Bulgaristan'ın Gümülcine sancağında doğdu. Subay olan babasının görev gereği sık sık yer değiştirme-sinden dolayı farklı şehirlerde bulundu. Balıkesir Öğretmen Okulunda, daha sonra İstanbul İkoğretmen Okulunda öğrenim gördü. Bir süre ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra 1928'de devlet tarafından Almanya'ya gönderildi. Yurda döndükten sonra çeşitli illerde Almanca öğretmenliği yaptı. Çok yönlü bir sanatçı olan Sabahattin Ali; küçük hikâyeden romana, şiirden tiyatro ve mizaha kadar pek çok edebî türde eser vermiş olmasına rağmen edebiyatımızda hikâyeci yönü ile tanındı. Biçim olarak Ömer Seyfettin geleneğini devam ettiren Sabahattin Ali;

Türk hikâyeciliğini Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir ve Samim Kocagöz çizgisi ile devam edecek ve toplumcu gerçekçi olarak adlandırılacak yeni bir yola yönlendirdi. Hem hikâyelerinde hem de romanlarında yalın, sade, anlaşılır bir dil kullandı. Anlatacağı şeyleri, dolambaçlı yollarla ifade etmek yerine, çarpıcı ve keskin yolları tercih etti. Dil konusundaki bu hassasiyetini, "halkın konuştuğu, anladığı dili kullanma" prensibiyle açıkladı. Türk dilinin önemli bir özelliği olan ikilemelerden, hikâye ve romanlarda sık sık yararlandı. Böylece anlatıma, konuşma dilinin akıcılığı ve canlılığını kazandırmış oldu.

➔ *Değirmen, Kağı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk (hikâye); Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna (roman); Dağlar ve Rüzgâr (şiir)* yazarın başlıca eserleridir.

SÖZCÜKLER ARASI ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anımlı (Anlamdaş) Sözcükler

Yazılışları farklı, anlamları olan sözcüklere **eş anlamlı sözcükler** denir.

Türkçe; tarihi boyunca Farsça, Arapça, Fransızca ve İngilizce gibi pek çok dilden etkilendiği için eş anlamlı sözcük varlığı bakımından zengin bir dildir.

Bir sözcüğün eş anlamlısı, sözcüğün kullanıldığı bağlama bakılarak bulunmalıdır.

DİFnot

Eş anlamlı sözcüklerin aynı cümlede bir arada kullanılması “duruluk” ilkesini bozar ve anlatım bozukluğuna yol açar.

Deprem	Zelzele	Biçem	Üslup
Tebrik	Kutlama	Varsıl	Zengin
Sınav	İmtihan	Eğreti	Uyumsuz
Sağlık	Sihhat	Yalın	Sade
Teknik	Metot	Tasarı	Plan
Hatıra	Anı	Afili	Gösterişli
Nesir	Düzyazı	Enikonu	İyice
Yadsımak	İnkâr etmek	Devinim	Hareket
Özveri	Fedakârlık	Üstünkörü	Gelişigüzel
Özen	İtina	Kayıtsız	İlgisiz
Mihenk taşı	Ölçüt	Kanıksamak	Alışmak

Karşıt (Zıt) Anlamlı Sözcükler

Anlamca birbirinin tersi olan sözcüklere **karşıt anlamlı sözcükler** denir. Bir sözcüğün karşıt anlamlısı, içinde kullanıldığı cümledeki anlamından yola çıkılarak aranmalıdır.

DİFnot

Bir sözcüğün olumsuz, o sözcüğün zıt anlamlısı değildir.

Sözcük	Olumsuz	Karşıt
Gülmek	Gülmemek	Ağlamak
Uyumak	Uyumamak	Uyanmak
Sevinmek	Sevinmemek	Üzülmek
Yaşamak	Yaşamamak	Ölmek

Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler

Yazılışları aynı ancak anlamları farklı sözcüklere **eş sesli sözcük** denir.

DİFnot

Aşağıdaki tabloda bazı örnekleri verilen sözcükler sesteş değildir çünkü bu sözcüklerin yazılışları da okunuşları da aynı değildir.

adem (yokluk)	âdem (insan)
adet (sayı)	âdet (gelenek, alışkanlık)
alem (bayrak)	âlem (dünya, evren)
hal (sebze, meyve vb. satılan yer)	hâl (durum, vaziyet)
hala (babanın kız kardeşi)	hâlâ (henüz)
rahim (esirgeme)	rahîm (koruyan, acıyan)
şura (şu yer)	şûra (danışma kurulu)
aşık (eklem kemiği)	âşık (vurgun, tutkun)

DİFnot

Türkçede anlamları değişmeden hem fiil hem de isim hâlinde kullanılabilen "boya, sıva, savaş, güven, yama, barış göç vb. sözcüklere **kökteş sözcükler** denir. Bu sözcükler de sesteş değildir çünkü anlamsal olarak birbirleriyle bağlantılıdır.

Örnek 1

Aşağıdaki sözcüklerden hangisinin aynı türde sesteşi vardır?

- A) Dal B) Bağ C) Saç D) Diz E) Kaz

Örnek 2

Aşağıdakilerden hangisi kökteş sözcük örneği değildir?

- A) Eski B) Savaş C) Boya D) Tat E) Kır

Örnek 3

Özellikle nezle veya grip olduğumuzda gündüz saatlerinde görece (genellikle) daha iyi hissederken gece olduğunda has-
I
talık belirtilerini (göstergelerini) daha şiddetli hissederiz. Bunun
II
nedeni, vücudun bağışıklık sisteminin belli bir düzen (uyum)
III
içinde olmasıdır. Gün boyunca (süresince) vücudu savunan
IV
bağışıklık sistemi aktifken (çalışırken) geceleri dinlenmeye ge-
V
çer ve hücrel savunma azalır.

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangisinin anlamı, ayraç içinde verilenle uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V
(2022-TYT)

Örnek 4

Araştırmacılar doğada bulunmanın sağlığa olan faydalarına işaret ediyor (dikkat çekiyor). Açık alanlarda vakit geçirmenin
I
ruh sağlığı üzerinde koruyucu (önleyici) bir etkisi olduğunu, bu
II
durumun aynı zamanda ruhsal direnci (dayanıklılığı) artırac-
III
ğını söylüyor. Araştırmacıların bulguları ışığında (kılavuzluğun-
IV
da) planlamalar yapılırken doğayla temasın sağlanacağı un-
surların bu planlara dâhil edilmesinin (içine katılmasının) önemi
V
ortaya çıkıyor.

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V
(2024-TYT)

Örnek 5

Kimileri robotları insanlığın sonunu getirecek bir tehdit (tehlike-
I
li bir durum) olarak görüyor, kimileri de insanları çalışmaktan
kurtaracak (alı koyacak) bir yardımcı olarak. Suya sabuna do-
II
kunmayan (sakıncalı konularla ilgilenmeyen), evcil hayvan
benzeri robotlar hâlihazırda (şu anda) satılıyor. Bu robotlar et-
IV
rafındaki nesnelerin ne olduğunu anlıyor (kavlıyor), yüksekten
V
düşmemeyi başarıyor, komutlara cevap veriyor hatta oyunlar
 oynayabiliyor.

Bu parçada numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V
(2019-TYT)

Örnek 6

Yüksel Pazarkaya, ülkemizde eşine az rastlanan (ender görü-
I
len) bir titizlikle, Rainer Maria Rilke'nin tüm şiirlerini toplam on
iki kitap hâlinde dilimize kazandırdı. Bu külliyyat (toplu eserler),
II
Rilke'nin yazın çalışmalarını içeren Kâmuran Şipal çevirileriyle
birlikte değerlendirildiğinde (aynı kitapta toplandığında) önemli
III
bir kazanım niteliğinde. Çeviri eylemi, çoğu kez (genellikle),
IV
farklı kültürler arasında köprü kurmakla (bağ oluşturmakla) kal-
V
mıyor, yeni imgesel yorumların kapısını da aralayabiliyor.

Bu parçadaki numaralanmış sözlerden hangisinin anlamı parantez () içinde verilen açıklamayla uyuşmamaktadır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V
(2018-TYT)

MENDİL ALTINDA

Ağustos... Cuma günü... Sicil Müdürü Cavit Bey, yemekten sonra minderin üstüne uzanmış, uyu-
mak istiyor. Ama karasinekler rahat bırakmıyorlar. Köylülerin, duvar diplerine uzanıp yüzlerine birer mendil örterek mışıl mışıl uyudukları gözünün önüne geldi. İmrendi. Uzandı. Sandalye üzerinde duran ceketinin cebinden beyaz keten mendilini alıp yüzüne örttü, sıkıntılı olmasına aldırmayarak uyku gelecek diye bekledi.

Bu arada da ilkin çocuklarının mektep taksitleri için gönderdiği paranın makbuzunu nereye koyduğunu düşündü. Sonra, karısının "Para yetiştiremiyorum." diye sızlanmasını hatırladı. "Ben burada aç duracak değilim ya!" dedi. Maaşlara zam yapılacak diyorlardı. Müsteşarın kendisini sevdiğini düşünüp sevindi. Yanlışlıkla işten el çektirilen bir memuru Cavit Bey'in bir sözü ile Müsteşar hemen eski işine göndermişti. Ya böyle olmayıp da Müsteşar dayatsaydı. Bu zavallı adam sefil olurdu. Sonra onun han köşelerinde nasıl sürüneceğini, nasıl borçlanacağını, kılığının nasıl bozulacağını tıraşının nasıl uzayacağını birer birer gözünün önüne getirdi. Acıdı. "Ya Müsteşar kabul etmeseydi." diye düşündü. O zaman, sanki Müsteşar dayatmış gibi kızdı. Kendi kendine sordu: "Ne yapardım?" Hemen ceketinin göğsünü ilikledi, arkadaşına "Ver şu evrakı." dedi, kâğıtları aldı, doğru Müsteşar'ın yanına... Müsteşar, masasının başında kâğıt okuyordu, başını kaldırdı, her gün sorduğu gibi "Hayrola Müdür Bey?" diye sordu. "Efendim," dedi, "açıkta kalan filan efendi için olmaz buyurmuşsunuz. Bu da reva mı, efendim. Bu zavallı nereye gidip derdini anlatsın? Bu bizim yanlışımız yüzünden işten el çektirilmiş. Kendisinin bir günahı var mı? Siz de çoluk çocuk sahibisiniz. İnsaf ediniz efendim." Müsteşar "Olmuş olmuştur." diyor. "Bir defa her nasılsa el çektirilmiş. Memuriyet hayatında böyle şeyler olur. Kendine başka yerde iş arasın." Sicil Müdürü bu haksızlığa karşı köpürüyor. Müsteşar'a diyor ki: "Bu iş aksederse elbette bizim için iyi olmaz." O, bu sözleri söylerken bütün kalem arkadaşları, bütün daire halkı da kapıdan dinleseler...

Sicil Müdürü'ne ateş basıyor. Bütün daire, bütün işitenler onun yiğitliğine, kabadayılığına şaşırıp kalıyorlar. Çarşıdan pazardan geçen herkes arkasından gösteriyor. Müsteşar, Sicil Müdürü'nün sözlerinden korkuyor, imzasını bozup sözünü geri alıyor, Sicil Müdürü kâğıtlar elinde odadan çıkarken kapıda dinleyenlerin aralıktan kendi odalarına kaçıştıklarını görüyor, aşağı inip elindeki kâğıtları Muavin'in önüne atıyor. Muavin, Müsteşar'ın silinmiş imzasını görünce ağzı açık kalıyor. Sicil Müdürü, Muavin'in şaşırdığını düşününce beyaz keten mendil altında tatlı tatlı güldü. Sonra işine yeniden tayin edilen memur haber alıyor, gelip Sicil Müdürü'nün ayaklarına kapanıyor, bu iş de her yerde duyuluyor. Karısının kulağına kadar da gidiyor. Kadından bir mektup: "Orada bu kadar işler yapıyorsun da bize para göndermiyorsun!" Artık kızıyor. Bu kadar da olmaz...

Hemen o da bir mektup döşeniyor. Aradan biraz geçince bilmem nerenin ikinci müntehiplerinden bir mektup: "Mebus seçeceğiz, kabul buyurunuz."

Mazbatası Meclisten geçince bir gün daireye geliyor, bütün arkadaşları tebrik ediyorlar; Müsteşar oda kapısından karşılıyor.

Meclise girince ilk iş, memur maaşlarının artırılmasına dair bir teklif... Sicil Müdürü terden, heyecandan boğulacaktı. Mendili yüzünden çekip fırladı. Yüzü kızarmış, gözleri dönmüş, saçları dikilmiş, köşeye oturdu. "Bu mendil altında da nasıl uyurlar?" diye düşündü, sonra da tekmesiyle odanın döşemesini teperek:

— Meryem, bir kahve pişir, diye hizmetçisine bağırdı.

Memduh Şevket Esendal
Mendil Altında

- a. **Mendil Altında** hikâyesinde geçen "müntehip, mebus" sözcüklerinin anlamını bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi karşılaştırınız.

- b. **Mendil Altında** hikâyesinin anlatımında kullanılan zaman ve mekân unsurlarına ait ayrıntılar hakkında bilgi veriniz.

- c. **Mendil Altında** hikâyesinin yazarı siz olsaydınız hikâyeyi nasıl devam ettirirdiniz?

- d. **Mendil Altında** hikâyesinde geçen "Ağustos. Cuma günü. Artık kızıyor. Bu kadar da olmaz..." gibi kısa cümleler ile **Kamyon adlı öyküde** geçen "Şoförün yanında oturan siyah elbiseli, gümüş çerçeveli gözlük takmış; yaşlıca, sünepe tavırlı bir adam -Beyşehir taraflarına dava toplamaya giden bir avukat- başını arkaya çevirerek "Uğurlar olsun cümlenize!" diye bağırdı, içeridekiler hepsi birden aynı sözü tekrarladılar." cümlesini okuma kolaylığı, anlaşılabilirlik, gibi açılardan yorumlayınız.

e. Parçanın temasını belirleyiniz.

f. Parçanın anlatıcı ve bakış açısını belirleyiniz.

g. Anlatıcının hikâye kişilerine yaklaşımını yorumlayınız.

h. Olay anlatımı açısından *Kamyon* ve *Mendil Altında* metinlerini karşılaştırınız.

Memduh Şevket Esendal (1883-1952)

➡ Hikâyeci, romancı ve devlet adamıdır. Savaş yıllarının olumsuz koşullarında düzenli bir eğitim alamamış; kendi çabalarıyla Farsça, Rusça ve Fransızca öğrenmiştir. Öğretmenlik, milletvekilliği ve elçilik görevlerinde bulunmuştur. Türk edebiyatında durum hikâyeciliği geleneğinin öncüsüdür. Hikâyelerinin belirgin özelliği, çizdiği tipleri bütün ruhsal durumlarıyla derinlemesine yansıtan derin bir gözlem gücüne dayandırmasıdır. Günlük yaşamın gösterişsiz yanlarını, basit olaylarını konu edinen hikâyeler yazmıştır. Köylüyü ve küçük kasaba insanını, duygusallığa kapılmadan betimlemiştir. Bu insanların sorunlarını sevecen bir bakışla yansıtmıştır. Hikâye türüne yalınlık getirmiş, onu gereksiz süslemelerden kurtarmıştır. Eserlerinde memur, esnaf, aydın, ev kadını, yüksek bürokrat, köylü gibi toplumun her kesiminden insanı ele almıştır.

➡ *Otlakçı*, *Mendil Altında*, *Sahan Külbastısı*, *Veysel Çavuş*, *Bir Kucak Çiçek*, *İhtiyar Çilingir*, *Hava Parası*, *Bizim Nesibe*, *Kelepir*, *Gödeli Mehmet* (hikâye); *Ayaşlı ile Kiracıları*, *Miras*, *Vassaf Bey* (roman) yazarın başlıca eserlerindendir.

TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYENİN GELİŞİMİ

Modern anlamda Tanzimat Dönemi'nde görülmeye başlanan hikâye türünün yerini bu dönemden önce halk hikâyeleri, *Dede Korkut Hikâyeleri*, cenkname ve mesneviler tutmaktadır. Tanzimat ve Servetifünun dönemlerinde gelişimini sürdüren hikâye, Millî Edebiyat ile iyice bağımsız bir tür hâlini almıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise farklı anlayışlarla gelişimini sürdürmüştür.

1923-1940 yılları arasında edebiyatımızda Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esendal ile durum hikâyesi anlayışı gelişir. Sadri Ertem gibi toplumcu anlayıştaki isimler, ilk kez işçi-işveren ilişkisini işlemeye başlar. 1940'tan sonra sanatçılar, bireysel sanat anlayışları ve dünya görüşleri doğrultusunda eserler kaleme alır. Politik anlayışlarını da eserlerine yansıtan yazarlar, bu süreçte değişen yaşam şartlarının neden olduğu iç ve dış göçler, kadın hakları, ezilen-ezen ilişkisi, bozulan aile yapıları, geçmişe duyulan özlemle dine ve geleneğe yönelik gibi temaları işler.

1960'lı yıllarla iyice modernleşen Türk hikâyesi bireyden, onun iç dünyasının karmaşıklığından hareket eder ve Türk hikâyesi günümüze ulaşır.

HİKÂYE TÜRLERİ

Maupassant Tarzı Hikâye

- ▶ hikâyesi de denen bu hikâyenin dünya edebiyatındaki en güçlü temsilcisi'tır.
- ▶; serim, ve çözüm bölümleri gözetilerek anlatılır.
- ▶ Hikâyenin merkezinde olay vardır ve bu olay, okuyucunun meraklanmasını sağlayacak şekilde anlatılır. Serim bölümünde, olay ve kişi gibi yapı unsurları hakkında okuyucunun bilgi sahibi olması sağlanır. Düğüm bölümü, merak uyandıracak şekilde kurgulanır. Sonuç bölümünde ise okuyucunun merakı giderilir.
- ▶ Genellikle hayatın aksayan yanları işlenir. Bundaki amaç, toplumsal bir ders vermektir.
- ▶ Mekân-insan ilişkisi oldukça güçlüdür, bunda mekânın insan kişiliğinin oluşmasında etkili olduğu anlayışı etkilidir.
- ▶ Kahramanlar, idealize edilmiş kişilerdir. Tutkulu, karşıtlık ve çatışmalarla bezeli bir hayat sürerler.
- ▶ Anlatıcı, olaya dair o kadar ayrıntılı bir anlatım gerçekleştirir ki okuyucunun olayla ilgili hayal kurmasına gerek kalmaz.
- ▶ Türk edebiyatında ilk örneklerini ve Ahmet Mithat Efendi'nin verdiği Maupassant tarzı hikâye, Türk edebiyatına Tanzimat Dönemi'nde girmiştir.
- ▶ bu türün Türk edebiyatındaki en güçlü ismi olarak kabul edilirken Sabahattin Ali, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Kemal başarılı örneklerini vermiştir.

Çehov Tarzı Hikâye

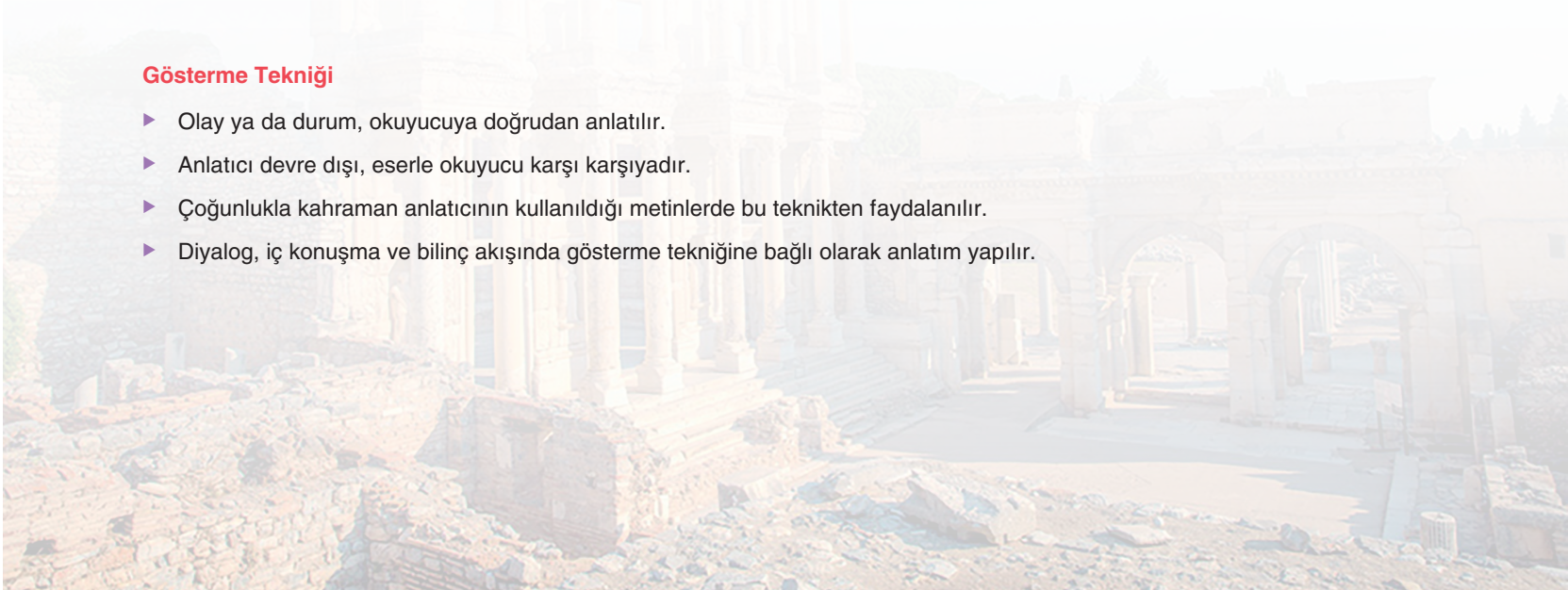
- ▶ Günlük hayattaki sıradan olay ve insanların anlatıldığı hikâye türüdür. hikâyesi olarak da adlandırılır.
- ▶ Olay, Maupassant tarzı hikâyede olduğu gibi serim, düğüm ve çözüm bölümlerine bağlı olarak kurgulanmaz.
- ▶ Merak unsurunun ön planda olmadığı bu hikâyelerde okuyucu, hikâyenin devam ettiği ve olayın sonuçlanmadığı hisine kapılabilir.
- ▶ Kahramanlarını günlük hayatta karşılaşılabilecek, sıradan insanlar oluşturur. Her ne kadar sıradan insanlar olsalar da dikkat çekici özellikleriyle hikâyede yer alırlar.
- ▶ Bu hikâyelerde amaç, kahramanın bir olay karşısındaki duygu durumunu okuyucuya sezdirmektir. Dolayısıyla sosyal bir amaç güdülerek yazılmaz.
- ▶ Mekân, Maupassant tarzı hikâyedeki gibi bir işlev üstlenmez; bu yüzden de mekân üzerinde fazla durulmaz.
- ▶ Anlatım sezdirmeye yönelik oluşturulduğu için anlatıcı, ayrıntılı bir anlatım gerçekleştirmeyip okuyucunun hayal gücünü aktif kılar.
- ▶ Mizahi bir üslup kullanılır.
- ▶ , durum hikâyesinin dünya edebiyatındaki en güçlü temsilcisidir.
- ▶ Türk edebiyatında 20. yüzyılda görülmeye başlanan bu hikâye türünün ilk örneklerini en başarılı örneklerini ise vermiştir. Türk edebiyatının güçlü kalemlelerinden biri olan Tarık Buğra'nın hikâyeleri de bu tarza örnek oluşturur.

HİKÂYEDE ANLATIM TEKNİKLERİ

- ▶ Hikâyelerde diyalog, anlatma, ve geriye dönüş gibi anlatım teknikleri kullanılır.

Gösterme Tekniği

- ▶ Olay ya da durum, okuyucuya doğrudan anlatılır.
- ▶ Anlatıcı devre dışı, eserle okuyucu karşı karşıyadır.
- ▶ Çoğunlukla kahraman anlatıcısının kullanıldığı metinlerde bu teknikten faydalanılır.
- ▶ Diyalog, iç konuşma ve bilinç akışında gösterme tekniğine bağlı olarak anlatım yapılır.

Diyalog Tekniği

- ▶ İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen karşılıklı konuşmadır.
- ▶ Anlatıma doğallık kazandırır.
- ▶ Olayın gelişim aşamalarının aktarılmasında, kahramanların sosyopsikolojik durumlarının, farklı kültür ve üslupların aktarılmasında etkilidir.

İç Konuşma Tekniği

- ▶ Kahramanların içsel konuşmaları aktarılır.
- ▶ Kahramanın duygu ve düşünceleri, sesli düşünme şeklinde okuyucuya sunulur.
- ▶ Kişiler, karşısında biri varmış gibi konuşturulur.

Bilinç Akışı Tekniği

- ▶ Genellikle modern metinlerde kullanılır.
- ▶ Çağrışıma dayanır.
- ▶ Kahramanın duygu ve düşüncelerinin herhangi bir mantıksal sıralama gözetilmeksizin, dil bilgisi kurallarına uyulmaksızın akla geldiği gibi aktarılmasıdır.

Anlatma Tekniği

- ▶ Olay ya da durum, anlatıcı kanalıyla aktarılır.
- ▶ Okuyucunun dikkati eser üzerinde değil, anlatıcı üzerindedir.
- ▶ Okuyucu, esere hâkim olan olay ya da durumu anlatıcı aracılığıyla öğrenir.
- ▶ İç çözümleme, olay ve kişi anlatımı bu tekniğe bağlı olarak kullanılır.
- ▶ Hikâyeler; yazıldıkları dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik yaşantısından kısacası zihniyetinden izler taşır.
- ▶ Yazarın dünya görüşü, hayat anlayışı, kültürü, psikolojisi de doğrudan olmasa da olayı ele alış ve işleme şekliyle hikâyeye yansır.
- ▶ Hikâyeler; olayı ele alış şekli, anlatım ve teknik özellikleri açısından farklılık gösterir. Bu da hikâyelerin türlere ayrılmasına neden olur.

İç Çözümleme Tekniği

- ▶ Kahramanın aklından geçenler, anlatıcı aracılığıyla aktarılır.
- ▶ Kahramanın zihninden geçenler "... diye düşündü, ... aklından geçirdi." vb. ifadelerle aktarılır.

Etkinlik 1

a. Altışar kişilik gruplar oluşturunuz ve *Kamyon* ya da *Mendil Altında* isimli hikâyeleri aşağıdaki tabloya göre inceleyiniz.

Takım Lideri	Tüm üyelerin çalışmasından ve başarısından sorumludur.	
Hikâye Anlatıcısı	Hikâyenin geçtiği zaman ve mekânı inceleyerek hikâye haritası yapar.	
Ressam	Hikâyede geçen olayları resimler.	
Bağ Kurucu	Hikâyedeki çatışmalarla gerçek yaşam arasında bağ kurar.	
Karakter Analizcisi	Hikâyede geçen karakterlerin fiziksel ve ruhsal durumlarını analiz eder.	
Anlatıcı	Hikâyeyi olay sırasını bozmadan özetler.	

b. *Kamyon* ve *Mendil Altında* adlı hikâyelerde kullanılan anlatım tekniklerini belirleyiniz.

<i>Kamyon</i>	<i>Mendil Altında</i>

c. *Kamyon ve Mendil Altında* hikâyelerini olay ve durum hikâyesinin özelliklerini göz önünde bulundurarak karşılaştırınız.

Kamyon

Mendil Altında

Örnek 7

O gün insanları sevebilmek arzusuyla otelin kapısını açtığım zaman karşıma ilk çıkan insan, bir küfeci çocuğu oldu. Kirlî, soluk yanaklarına, çıplak ayaklarına merhametle değil, sevgi ile baktım. Zaten otelin kapısından bu niyetle çıkmamış mıydım? Onu kucaklamak, köşedeki kunduracıdan ona bir lastik ayakkabı, biraz ilerideki dükkandan beyaz bir keten pantolon almak arzusuyla durdum.

— Ne bakıyorsun efendi, dedi, hamal mı lazım?

— Yok çocuğum, dedim.

“Gel sana bir pantolon, bir ayakkabı alayım.” demek üzereydim. Fakat gözlerini görünce vazgeçtim.

Yirmi beş kuruş çıkarıp verdim, yürüdüm. Arkamdan koşup iade etti. Yüzünü görmedim fakat elleri kararlı idi.

— Her sakallıyı baban zannetme, anladın mı?

Yirmi beşi aldım. Cevap vermeden yoluma devam etmek istedim. Birden bütün neşemin bir camın kırılışı kadar şangırtı çıkarak düşüp kırıldığını gördüm.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Olaylar hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.
- B) Sade, içten ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.
- C) Anlatımında betimleyici unsurlardan faydalanılmıştır.
- D) Anlatıcının psikolojik durumuna değinilmiştir.
- E) Gündelik hayattan bir kesite yer verilmiştir.

(2019-AYT)

Örnek 8

Hikâye türü ile ilgili,

- I. Durum hikâyeleri bir olayı değil, günlük yaşamın herhangi bir kesitini anlatır.
- II. Hikâye, olay ve durum hikâyesi olmak üzere ikiye ayrılır.
- III. Olay hikâyesinin dünya edebiyatındaki temsilcisi Anton Çehov’dur.
- IV. Durum hikâyeleri, belli bir sonuca bağlanır.
- V. Olay hikâyesinde entrika ve merak ögesi ön plandadır.

yargılarından hangileri yanlıştır?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve IV
- D) III ve V
- E) IV ve V

1. I. Sen de her şeye üzüldüğün, her şeyi kafana takıyorsun.
II. Sana karşı saygıda ve hürmette kusur işlemesin.
III. Ucuz, sağlam ayakkabıları bu mağazada bulabilirsiniz.
IV. İyi niyetli ama karamsar biri olduğun için ondan uzaklaştım.
V. Her şeyi günü gününe ve özenle not ederdi.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde eş anlamlı sözcükler bir arada kullanılmıştır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Olay asla (hiçbir zaman) aradığımız yerde bulunmaz, ancak hiç beklemediğimiz (istemediğimiz) yerde karşımıza çıkabilir. Demek ki yaşamımızın (hayatımızın) önemli olaylarıyla (vakalarıyla) aramızda tuhaf (acayip) bir ilişki vardır. Başımıza geldiğinde anlamayız, çok geç anlarız.

Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangisinin anlamı, ayraç () içinde verilenle uyumsuzdur?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. İnce uzun duvarlar
Kaç hayat yaşadınız söyleyin
Sesler yüzler sokaklar
İnce uzun duvarlar

Bu dizelerde altı çizili sözcükte görülen anlam olayı aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

- A) Bir yarışmayı kaybetmek, yeteneksizlik anlamına gelmez.
B) Beni genel değer yargıları ile anlamaya çalışanları anlamıyorum.
C) Bu sorunu yalnız çözmek istemen, bence de yerinde bir karardır.
D) Çocukların kendisini askerçe selamlamasından çok hoşlanırdı dedem.
E) Gecenin ilerleyen saatlerinde yan masanın kahkahaları arttı.

4. Fabrika ustabaşısı -kırk beşlik, zayıf, kısa boylu- başını kaşıyarak Baba Ferhat'ın yanına geldi. Baba Ferhat, büyük mengenede preslerden birinin kamasını eğeliyor, ilerisindeki freze makinesinin sesine sesini uydurmuş, bir Anadolu havası mırıldanıyordu. Haşlanmışa benzeyen yüzünden sıızan ter, yağ lekeleriyle karışıp boynuna, göğsüne, oradan da aşağılara iniyordu. Ustabaşısının kendisine baktığını fark edince işi bıraktı, doğruldu.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

- A) Benzetmeye başvurma
B) Varlıkların görünüşlerini ayrıntılaşma
C) Olayları oluş sırasına göre anlatma
D) Varlıklara insana özgü nitelikler yükleme
E) Kahramanların psikolojik yönlerini öne çıkarma

5. Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de inatlı, sabırlı, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi. Kendisi için önemliydi, güzeldi, iyiydi. En iyi bildiği işti. Atlı araba, kamyon kasalarını süslüyordu. Yeşiller, sarılar, maviler, kırmızılar, akarsular, göller, dağlar ve karanfiller onun da içini süsler, günlerini güzelleştirirdi. Bu, arabaları, kamyonları sürenleri de sevindiriyor olmalıydı. Yoksa önünde neden sıraya girsinler, neden, gölün içinde bir kuşu da mutlaka olsun, desinler?

Bu parçanın anlatımıyla ilgili,

- I. Soru sorarak düşündürme yoluna gidilmiştir.
II. Hâkim bakış açısıyla yazılmıştır.
III. Neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

1120969

ÖĞRENCİ NO		YANITLAR	
1	A B C D E	11	A B C D E
2	A B C D E	12	A B C D E
3	A B C D E	13	A B C D E
4	A B C D E	14	A B C D E
5	A B C D E	15	A B C D E
6	A B C D E	16	A B C D E
7	A B C D E	17	A B C D E
8	A B C D E	18	A B C D E
9	A B C D E	19	A B C D E
10	A B C D E	20	A B C D E